

Tadeusz Borowski

Hos os i Auschwitz

Oversat fra polsk af Judyta Preis og Jørgen Herman Monrad
Forlaget Vandkunsten, 2009

Af Bodil Kruse

Forlaget Vandkunsten har taget initiativ til en oversættelse og udgivelse af polakken Tadeusz Borowskis optegnelser om sit fangenskab i kz-lejr, *Hos os i Auschwitz*.

Tadeusz Borowski (1922-1951) har en polsk baggrund, er født i Ukraine af polske forældre, der kommer tilbage til Polen i 1932. Borowski er 17 år, da de tyske tropper rykker ind i Polen, han tager studentereksamen året efter og påbegynder sine studier i sprog og litteratur i Warszawa. Han bliver arresteret af tyskerne i 1943 og kommer som 20-årig til KZ-lejren Auschwitz-Birkenau, hvor han får nummeret 119 198. Her overlever han to år, som en af de fanger, der skulle være med ved arbejde i lejrkomplekset.

I lejren bliver den unge Tadeusz sat til hårdt fysisk arbejde og han kommer senere til at arbejde i FKL (*Frauen Konzentrations Lager*). Hans arbejde består bl.a. i at være med ved ankomsten af de nye togtransporter af fanger. Togvognene skulle tømmes for personer og deres bagage, som Borowski så skulle være med til at håndtere.

Da de russiske tropper nærmede sig i efteråret 1944 blev han med mange andre sendt til en lejr i nærheden af Stuttgart. Denne lejr blev befriet af amerikanske tropper i maj 1945. Han vejede da, som nu 22-årig, 35 kg. Borowski kommer tilbage til Polen, og han begynder at skrive igen. Efter nogle få år,

i 1951, lykkes det ham at komme i unåde hos de daværende polske myndigheder, og det kunne han ikke klare. Borowski havde tidligere støttet det polske kommunistparti, men nu blev han skuffet og desillusioneret – især over arrestationen af en nær ven. Han døde som 28-årig i forbindelse med sit tredje selvmordsforsøg, kort efter at hans hustru havde født en lille datter.

Allerede før sin arrestation havde Borowski skrevet litterære tekster, og han fortsatte nu efter sin ankomst til Auschwitz i et vist omfang. Han begyndte at tage notater under sit ophold i lejren, og han fortsætter med sine optegnelser efter krigens ophør. Han beslutter sig allerede ved sin ankomst til lejren at sanse og iagttage så omhyggeligt og nøjagtigt som muligt. Han vil have alle lydene og lugtene med, alle detaljerne og alle de fortvivlede formuleringer fra fangerne. Det er dette næsten utrolige pedanteri, der gør denne bog troværdig og til et vidnesbyrd om, hvad der skete i Auschwitz. Der er en pinagtig smerte og omhu i alle formuleringerne.

Han gør sig, fortæller efterskriftet, tanker om, hvordan man skal skrive om Auschwitz, og han skriver i et essay, at ”det er umuligt at fortælle upersonligt om Auschwitz”. Derfor gør han brug af en konsekvent førstepersonsfortæller. Det er en jeg-person, der fremstiller begivenhederne. Han skriver videre, at det er nødvendigt at stille sig selv spørgsmålet: ”Hvordan gik det til at netop du overlevede? – og

at det er nødvendigt at fortælle, at ”du selv var med til alt dette”.

Bogen er bygget op som 13 selvstændige tekster, der hver beskriver en episode eller et forløb i det destruktive og skræmmende liv, der foregik i lejren. Der er følgelig ikke et sammenhængende eller kronologisk forløb. Det er sprogligt ”tætte” tekster, der ikke er umiddelbart lette at læse. Samtidig er de meget indforståede i al deres tæthed.

De 13 tekster beskriver dagligdags situationer og begivenheder i lejrkomplekset. Vi er med ved små samtaler med fangerne, der ligger afmagrede i deres beskidte køjer. Vi får beskrivelser af den elendige mad, som fangerne får serveret, eller må kæmpe om. Der er hjerteskrærende beskrivelser af de fanger, der ved ankomsten bliver drevet ud af deres togvogne.

Teksterne er ubærlige i deres beretning om menneskelig afstumpethed og grusomhed. SS-soldaterne er bestialske, men Borowski giver også mange eksempler på, hvor modbydelige de forskellige fangegrupper kunne være mod hinanden. Ind i mellem må man lægge bogen fra sig for at komme væk fra de brutale beskrivelser.

Der har i de senere år været en del film om hvad der skete i de nazistiske KZ-lejre, og det er én af

indfaldsvinklerne til, hvad der skete dengang. Her vil man få muligheden for at læse et øjensvidne, der med hele erfaringen og smerten har gennemlevet to år i disse omgivelser.

Bag i bogen (s. 165- 174) har de to oversættere formuleret et efterskrift med en kort introduktion til Borowski og hans liv. Det vil være en god idé at læse denne introduktion først, da den vil lette tilgangen.

Jeg har et par mindre indvendinger af mere praktisk art. Der mangler et noteapparat til selve teksten. Der er en del fremmedord og mange indforståede udtryk fra det særprægede ”lejrprog”, der ikke er umiddelbart forståeligt for menigmand. Endelig er der mange gloser fra sprog som polsk, tysk, græsk m.v. som den almindelige læser ikke umiddelbart kan kende. De burde være samlet i et noteapparat nederst på hver side – eller samlet bag i bogen. Endelig kunne jeg ønske mig et kort eller en skitse over lokaliteterne, så læserne kunne orientere sig i de ting, der bliver beskrevet.

Disse mindre indvendinger skal ikke afholde nogen fra at stifte bekendtskab med en væsentlig bog.